

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2005-2006

30 mei 2006

GEDACHTEWISSELINGEN

over het Sociaal-Economisch Rapport Vlaanderen 2005

VERSLAG

**namens de Commissie voor Economie, Werk en Sociale Economie
uitgebracht door de heren Jan Laurys en Jan Peumans**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Trees Merckx-Van Goey.

Vaste leden:

mevrouw Agnes Bruyninckx, de heren Johan Deckmyn, Freddy Van Gaever, Roland Van Goethem, John Vrancken;
de heer Jan Laurys, mevrouw Trees Merckx-Van Goey, de heren Koen Van den Heuvel, Eric Van Rompuy;
de heer Louis Bril, mevrouw Annick De Ridder, de heer Jul Van Aperen;
mevrouw Anissa Tamsamani, de heren Joris Vandenbroucke, André Van Nieuwkerke.

Plaatsvervangers:

de heer Thieu Boutsen, mevrouw Katleen Martens, de heren Jan Penris, Stefaan Sintobin, mevrouw Marleen Van den Eynde;
de heer Carl Decaluwe, mevrouw Kathleen Helsen, de heer Frans Peeters, mevrouw Miet Smet;
mevrouw Patricia Ceysens, de heer Jaak Gabriels, mevrouw Vera Van der Borgh;
mevrouw Caroline Gennez, de heren Chokri Mahassine, Robert Voorhamme.

Toegevoegde leden:

mevrouw Vera Dua;
de heer Jan Peumans.

INHOUD

	Blz.
I. Gedachtewisseling van 24 maart 2005.....	4
I.1. Toelichting door mevrouw Ilse Dielen, voorzitter van de SERV.....	4
I.2. Vragen en opmerkingen van de leden.....	7
II. Gedachtewisseling van 11 mei 2006	8
II.1. Toelichting door de heer Pieter Kerremans, administrateur-generaal van de SERV	8
II.2. Toelichting door de heer Wim Knaepen over het innovatiebeleid.....	8
II.3. Toelichting door de heer Erwin Eysackers over de indirecte werkgelegenheid	10
II.4. Discussie	12

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Economie, Werk en Sociale Economie organiseerde op donderdag 24 maart 2005 een gedachtewisseling over het Sociaal-Economisch Rapport Vlaanderen 2005 met mevrouw Ilse Dielen, voorzitter van de SERV en de heer Michel Dethée, medewerker van de studiedienst van de SERV.

Ter gelegenheid van die bespreking maakte de commissie de afspraak het rapport verder op te volgen. Er werd derhalve na een jaar een opvolgingsbespreking georganiseerd op 11 mei 2006 met de heer Pieter Kerremans, administrateur-generaal van de SERV en de heren Wim Knaepen en Erwin Eysackers, medewerkers van de studiedienst van de SERV. De tweede gedachtewisseling handelde over twee thema's van het SERA-rapport: het innovatiebeleid en de indirecte tewerkstelling.

Beide gedachtewisselingen worden in dit verslag opgenomen.

I. GEDACHTEWISSELING VAN 24 MAART 2005

Bij haar inleiding merkte de voorzitter van de commissie, mevrouw *Trees Merckx-Van Goey* op dat de commissie veel aandacht moet hebben voor de sociaal-economische evolutie van Vlaanderen. Het SERA-rapport is daarvoor een belangrijke informatiebron. Er zijn heel wat uitdagingen, verwoord in de Lissabondoelstellingen, het Pact van Vilvoorde of het regeerakkoord. Tijdens deze regeerperiode wil de commissie voor Economie dat in een goede verstandhouding kritisch maar ook grondig opvolgen. Het decreet maakt het mogelijk de SERV rechtstreeks bij heel wat zaken te betrekken. De uitnodiging aan de SERV om het SERA-rapport in de commissie toe te lichten moet dan ook in dat kader worden gezien.

I.1. Toelichting door mevrouw Ilse Dielen, voorzitter van de SERV in 2005

Mevrouw *Ilse Dielen* verduidelijkt dat zij voorzitter is van de SERV maar ook nationaal secretaris van het ACV. Het voorzitterschap van de SERV verloopt volgens een beurtrol. Het ene jaar is er iemand van de werknemersdelegatie aan de beurt, het andere jaar iemand van de werkgeversfractie. In 2005 valt de eer te beurt aan iemand van het ACV. In 2006 wordt

zij opgevolgd door de heer Philippe Muyters van VOKA.

Mevrouw Dielen verklaart vooraf dat het voorstel van de commissie om in de toekomst nauwer samen te werken zeker niet in dovemansoren is gevallen. Ze zal in de uiteenzetting de mogelijkheden tot samenwerking aanstippen.

Mevrouw Dielen zegt dat het niet eenvoudig is een korte inleiding te geven over een boekwerk van 830 bladzijden. Het Sociaal-Economisch Rapport Vlaanderen (of SERA-rapport) wordt tweejaarlijks opge maakt en dit is de tweede editie in deze format.

Het rapport bestaat uit twee delen die verschillen qua methodiek en qua doelstellingen. De toelichting gaat over het eerste gedeelte. Het is een poging om Vlaanderen volgens de benchmarkmethodiek te positioneren binnen een korf van landen op basis van sociaal-economische indicatoren. Als er geen gegevens beschikbaar zijn op regionaal niveau, dan worden de Belgische cijfers gehanteerd. Soms wordt er ook een waarde-oordeel uitgesproken.

In het tweede gedeelte wordt inhoudelijk dieper ingegaan op zeven onderwerpen die door de sociaal-economische partners als erg relevant worden beschouwd. Tijdens deze gedachtewisseling zal daar niet verder op worden ingegaan, maar in toekomstige vergaderingen moet dat wel mogelijk zijn.

Een eerste hoofdstuk beschrijft de witte raven in Vlaanderen, de werkende 55-plussers. Er wordt nagegaan wie ze zijn en waar ze terug te vinden zijn. Dat kan interessant zijn voor de discussie over het opdrijven van de werkzaamheidsgraad, ook voor de ouderen.

Een tweede item is een analyse van het economisch weefsel van Vlaanderen en van de structuur van onze export. De stand van de technologie is het onderscheidend criterium. Er werd onderzocht wat de impact is van de high-, de medium- en de lowtech activiteiten en hun aandeel in de export. Hightech-sectoren komen zowel in industriële als in dienstensectoren voor. Het aandeel van deze hightech-sectoren in het Vlaams economisch weefsel blijkt bedroevend laag te zijn. Dat blijkt ook uit het zeer geringe aandeel in de export.

In het vierde deel wordt onderzocht of er voldoende instrumenten zijn om de indirecte werkgelegenheid in beeld te brengen.

Het vijfde item is een beschrijving van het vier jaar oude verzekeringsstelsel van de Vlaamse Zorgverzekering. De analyse toont verrassend dat het stelsel sociaal selectief en herverdelend werkt, in weerwil van de forfaitaire bijdragen. Het geval Brussel, waar de deelname vrijwillig is, leert bovendien dat de bijdrage van diegenen die de zorg opnemen, vrij goed is. Naast de beschrijving werden er ook simulaties gemaakt op grond van financieringsmodellen, met het oog op de toekomstige betaalbaarheid. De SERV presenteert overigens alle mogelijkheden zonder zelf een keuze te maken. De discussie daarover werd immers nog niet gevoerd.

Het zesde onderdeel wordt gevormd door een literatuurstudie over elders verworven competenties (EVC). Dergelijke systemen maken de arbeidsmarkt transparanter en werken ook emancipatorisch ten aanzien van wie op een bepaald ogenblik een diploma misliep. Die mensen kunnen dankzij EVC alsnog hun competenties valideren.

Het zevende element, ten slotte, betreft een beschrijving van de regionale fiscaliteit. Er worden indicatoren afgebakend om de belastingdruk en de 'taxpower' van de regio's te meten.

Voor sommige items bestaan inmiddels al doorwerkprogramma's. Op 19 april 2005 vond een studiedag plaats over indirecte werkgelegenheidscreatie, op 21 april één over het economisch weefsel en de plaats van de hightechsector daarin en op 2 juni één over EVC en de arbeidsmarkt – die laatste in samenwerking met SER Nederland. Met de MiNa-Raad werd een hoorzitting over hernieuwbare energietechnologie voorbereid.

In het rapport wordt Vlaanderen systematisch aan benchmarking onderworpen. De landen en regio's die als vergelijkingspunten werden genomen, werden niet gekozen in functie van een bepaald gewenst resultaat. Zij werden wel geselecteerd omdat zij goed presteren. Wat de landen betreft werden de buurlanden Nederland, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk gekozen; Ierland en Zweden met hun hoge binnenlands product, werkzaamheidsgraad en groeiratio; de VS en Japan vanwege hun internationaal gewicht. Voor de regio's werden dezelfde criteria gehanteerd. Uit de selectie kwamen: West-Nederland, de Britse South-East, het Duitse Bayern, Westösterreich, het Italiaanse Nord Este, het Spaanse Noreste, het Franse Est en het Hongaarse Közép-Magyarország.

Het is belangrijk om op te merken dat het rapport een foto presenteert op grond van objectieve informatie. Het was niet de bedoeling een antwoord te geven op de vragen: wat nu? En wat doen we daar nu mee?

Men moet ook beseffen dat de vergelijking met top-regio's en toplanden soms tot gevolg heeft dat de Vlaamse regio slecht of middelmatig scoort. Men mag daar dus niet uit afleiden dat het hier slecht om leven zou zijn.

Wat de macro-economie betreft, worden de elf inhoudelijke onderdelen door elkaar gepresenteerd. De bedoeling is om vijf topics onder de aandacht te brengen die relevant zijn in het evaluatieproces van het Pact van Vilvoorde. Die poging om tegen 2010 bepaalde evenwichtige sociale, economische en ecologische doelstellingen te bereiken, is in 2005 immers halfweg.

Het Vlaamse bbp per inwoner bedraagt 105,6 als men het Europese gemiddelde als 100 neemt. De VS komen uit op 140,8.

Vlaanderen zit in de middenmoot. Omdat het gaat om een ruwe indicator, moet men kijken naar een aantal onderliggende componenten om die naar waarde te kunnen schatten. De eerste onderliggende component is de leeftijdsstructuur. Als men kijkt naar het aandeel van de 15- tot 64-jarigen in de totale bevolking, scoort Vlaanderen het derde laagst. Dat wil zeggen dat Vlaanderen een vrij oude bevolking heeft en dat slechts twee derde van de Vlaamse bevolking het bbp mee kan realiseren.

Een tweede onderliggende factor is de werkzaamheidsgraad. Ook daar scoren we heel slecht: in de benchmarkkorf zijn we het tweede laagste, namelijk 63,5 procent. Het aandeel van de werkenden in de groep van 15 tot 64 (rekening houdend met de schoolplicht tot 18 jaar) bedraagt 74,9 procent. Bijna driekwart van de bevolking tussen 15 en 64 werkt. Vlaanderen doet het nog niet zo slecht met een werkzaamheidsgraad van 63,5 procent; in België zakt die onder de 60 procent. In de benchmarkkorf is Vlaanderen evenwel de tweede slechtste leerling. Een derde onderliggende component is de arbeidsproductiviteit. Gewogen als bbp per werkende zit Vlaanderen in de middenmoot. Als men kijkt naar het bbp per gewerkt uur, steekt België ver uit boven het Europese gemiddelde en zijn we de derde slechtste leerling van de klas.

Een tweede vaststelling gaat over het ondernemerschap in Vlaanderen. Ondernemerschap blijft een

bron van welvaart. Vlaanderen is een ondernemende regio. Als men kijkt naar de ondernemersquote (het aandeel van ondernemers in de beroepsbevolking), doet Vlaanderen het vrij goed: 12 procent van de bevolking zijn ondernemers. Hoe weten we dat Vlaanderen het toch niet zo goed doet? Het Wereld-economisch forum heeft een indicator opgesteld die vooral een aantal ondernemingsfactoren meeneemt, die al dan niet het ondernemerschap stimuleren. Die factoren houden rekening met de bestuurlijke omgeving (bijvoorbeeld de stabiliteit van het beleid). Er zitten in de indicator ook een aantal ecologische componenten en macro-economische componenten. Daar scoort Vlaanderen het derde laagste van de benchmarkkorf. Vlaanderen scoort dus niet goed op het vlak van ondernemingsfactoren die het ondernemerschap stimuleren. Verder wordt vastgesteld dat de arbeidseenheidskost zeer hoog ligt in België. Het betreft vooral de fiscale druk op het inkomen uit arbeid en minder de parafiscale druk. Ook de energiekost ligt in Vlaanderen vrij hoog in vergelijking met de ons omringende landen. Ook wat betreft de mogelijkheid inzake risico- en groeifinanciering scoort Vlaanderen heel slecht (voorlaatste positie). De benodigde tijd en middelen om het bedrijf op te starten liggen behoorlijk boven het gemiddelde. Het kost meer tijd en middelen om een zaak op te starten.

Een derde vaststelling betreft het levenslang en levensbreed leren. Een regio met alleen grijze cellen en arbeidsinzet als natuurlijke grondstof, zou het best daarin investeren. Er kan worden vastgesteld dat de mogelijkheden om die te laten renderen, zwaar worden onderbenut. Inzake het aandeel van de bevolking tussen 15 en 26 jaar dat deelneemt aan een opleiding, vorming en bijscholing, scoort Vlaanderen zeer slecht. Het Europese gemiddelde bedraagt 9,7 procent; in Vlaanderen is dat 9,1 procent; in Zweden ligt het aandeel op 35 procent. Het is duidelijk dat daar werk van moet worden gemaakt.

De vierde grote vaststelling is dat Vlaanderen op het vlak van innovatie een middenpositie inneemt. Het ontbreekt Vlaanderen niet aan slimme koppen: het aandeel van het O&O-personeel in de Vlaamse bedrijven is het tweede grootste na Zweden. Maar dit leidt merkwaardig genoeg niet tot een onderzoeks-output die op zijn beurt weer leidt tot performant economisch gedrag. Het aandeel van de high-tech-sector in het Vlaamse economische weefsel is immers bedroevend laag.

De onderzoekskredieten van de overheid vormen een andere inputfactor voor het innovatiebeleid. Het

aandeel van de onderzoekskredieten van de overheid in het Belgische bbp bedraagt 0,62 procent, wat een voorlaatste plaats betekent. Nochtans behoren de totale O&O-uitgaven tot de betere middelmaat.

Nog een factor wordt gevormd door het aantal gezinnen met internetaansluiting. Op dat vlak zit Vlaanderen in de slechtste cohort. Het scoort ook zeer slecht voor wat betreft het aantal octrooien per miljoen inwoners. Vlaanderen haalt minder dan de helft van Zweden. Dat betekent niet dat hier geen innovatie plaatsvindt, wel dat men er niet in slaagt die in octrooien te verzilveren. Blijkbaar zit er ergens een bottleneck in de black box.

Een laatste cluster van vaststellingen betreft het duurzaamheidsaspect van het leefmilieu. Als men een duurzame sociaal-economische ontwikkeling wenst, moet men immers rekening houden met de grenzen die de natuurlijke omgeving stelt. Vlaanderen scoort hier niet gewoon zwak, maar zelfs nog zwakker dan vermoed. De uitstoot van broeikasgassen vormt een voorbeeld. Het tonnage per hoofd is het slechtste na de VS. Op het vlak van waterkwaliteit staat Vlaanderen op de laatste plaats voor wat betreft het percentage aansluitingen op een waterzuiveringsinstallatie. Voor Vlaanderen is de nog af te leggen weg tussen de toestand van 2002 en het streefdoel van 2012 voor de Kyotodoelstellingen het tweedelangst. Alleen de VS hebben een nog langere weg af te leggen.

De sociale partners en de overheid moeten dus alert zijn en verdere analyses uitvoeren.

Vlaanderen is wel de beste leerling inzake de begrotingssaldi.

De kloof tussen het inkomen van de bevolking boven de 65 jaar en dat van de bevolking tussen 18 en 64 jaar is in België het tweede grootste. De uitgaven voor gezondheidszorg liggen onder het gemiddelde. De loonkloof tussen mannen en vrouwen ligt in België het laagst, maar bedraagt toch nog twaalf procent.

België heeft de meest open economie. Het is een klein land met veel import en export. De indicator is hier de verhouding van export en import tot het bruto binnenlands product. Inzake hoogtechnologische export zijn we echter de slechtste leerling van de klas. In de toekomst komt onze goede positie dus in het gedrang.

Het impliciete belastingstarief op arbeid in loondienst ligt het tweede hoogst, na Zweden. Het

impliciete belastingstarief op kapitaals- en ondernemingsinkomen ligt dan weer het tweede laagste.

De transportdensiteit, namelijk de tonnage per vierkante kilometer is in België het hoogst. Anderzijds kent het waterwegennetwerk een vrij lage bezetting. Er zijn dus nog wat groeimogelijkheden. Het goedertransport per spoor was, enigszins verbazingwekkend, het tweede hoogste, na de Verenigde Staten. Inzake de verkeersveiligheid zitten we bij de laatste drie. Het aantal verkeersongevallen ligt in Vlaanderen en in België vrij hoog.

Samen met de Verenigde Staten zijn we de koploper inzake energieverbruik. Met Frankrijk voeren we een nek-aan-nekrace inzake de monopoliestructuur van de energiemarkt.

1.2. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer *Jul Van Aperen* zegt dat dit omvangrijke document niet eenvoudig samen te vatten is. Hij merkt op dat men het nu eens over 2003, dan weer over 2001 heeft. Waarom waren niet altijd de meest recente cijfers beschikbaar, zodat een vergelijking mogelijk blijft? Inzake het aantal verkeersongevallen en het aantal verkeersdoden is er de laatste jaren een kentering geweest in positieve zin. Wat is op dit ogenblik daarin de positie van Vlaanderen?

De heer *Van Aperen* stelt nog dat het in het rapport nu eens over Vlaanderen en dan weer over België gaat. De SERV zou toch zoveel mogelijk Vlaamse cijfers moeten hanteren, zodat een vergelijking tussen de regio's mogelijk wordt.

Mevrouw *Miet Smet* zegt dat een interpretatie van de cijfers altijd moeilijk is. De verklaring voor de cijfers wordt zelden of nooit gegeven. Zo komt men tot bepaalde vergelijkingen die dan in de pers worden overgenomen. Men stelt vast dat Vlaanderen het op het een of andere vlak slecht doet. Mevrouw Smet zegt daar altijd bedenkingen bij te hebben. We doen het bijvoorbeeld slecht op het vlak van verkeer. Ligt dat aan het feit dat het verkeer bij ons veel zwaarder is dan elders of ligt dat aan het feit dat we leven in een transitland?

Inzake het bbp per capita heeft België een gematigde score omdat men de vergelijking maakt met de Verenigde Staten. Om het even welk Europees land zou het echter slecht doen in vergelijking met de

Verenigde Staten, met uitzondering van Luxemburg en Ierland. In vergelijking met de andere Europese landen doet België het echter goed. Men kan eventueel wel de Europese Unie vergelijken met de Verenigde Staten en vaststellen dat de achterstand groot is, zeker in het licht van de Lissabondoelstellingen die impliceren dat Europa de belangrijkste economie van de wereld moet worden. Dat is een goede doelstelling, maar voorlopig zal ze zeker niet worden gerealiseerd.

De heer *Jan Laurys* merkt op dat mevrouw Dielen heeft gezegd dat dit een foto is, een vaststelling en geen verklaring. Het is evenwel de tweede keer dat de SERV een dergelijke oefening maakt. Is het mogelijk tendensen vast te stellen sedert twee jaar geleden?

De heer *Jos Stassen* zegt dat deze studie de indruk bevestigt die men over Vlaanderen of over België heeft, al zijn sommige vaststellingen wel scherper dan gedacht, zowel in de positieve als in de negatieve zin. Iedereen wist dat Vlaanderen zwak scoort inzake verkeersveiligheid en goed inzake afval. Het is positief dat een aantal kwesties op deze manier worden geobjectieerd.

We moeten ons volgens de heer Stassen echter afvragen welke conclusies we daaruit kunnen trekken, bijvoorbeeld in de hoogtechnologische sector. Wanneer komt de SERV met een aantal beleidsaanbevelingen? In de sectoranalyse staat bijvoorbeeld dat er een aantal vraaggestuurde mechanismen nodig zijn.

De heer *Jan Peumans* verklaart dat de SERV duidelijk een zeer zinvolle instelling is. Dat kan volgens hem niet van alle adviesorganen worden gezegd.

Kunnen er uit deze studie geen aanbevelingen voortvloeien? Kan dit cijfermateriaal niet geïntegreerd worden in de gegevens van APS (Administratie Planning en Statistiek), waarnaar trouwens geregeld wordt verwezen? Kunnen deze gegevens niet gelinkt worden aan die van de steunpunten, bijvoorbeeld het Steunpunt Verkeersveiligheid dat onderzoek doet naar oorzaken van verkeersongevallen?

Mevrouw *Annick De Ridder* stelt dat op basis van dit naslagwerk de indruk ontstaat dat Vlaanderen en België op allerlei vlakken gemiddeld of zelfs zwak scoren, al scoren ze op een aantal andere gebieden dan weer extra hoog. Uiteraard hangt dat af van de landen waarmee vergeleken wordt. Er moet toch worden benadrukt dat alleen de top van de landen

wordt meegenomen in de mand. Met zwakke spelers werd geen rekening gehouden. Zelfs als België op bepaalde gebieden gemiddeld scoort, is dat resultaat doorgaans toch nog aanzienlijk in vergelijking met een bredere groep van landen. Dat betekent uiteraard niet dat er niet moet worden gesleuteld aan de zwakkere resultaten.

België scoort uitermate zwak inzake de ISO- en de EMA-certificaten. Ligt dat aan de procedure of aan de bekendmaking of is er een andere oorzaak?

De heer *Koen Van den Heuvel* vindt het net goed dat Vlaanderen wordt vergeleken met de topregio's. De vergelijking met het Europees gemiddelde ligt volgens hem onder het Vlaamse ambitieniveau, zeker na de recente uitbreiding van de EU tot 25 lidstaten. Daaruit moet men conclusies durven trekken.

II. GEDACHTEWISSELING VAN 11 MEI 2006

II.1. Toelichting door de heer Pieter Kerremans, administrateur-generaal van de SERV

De heer *Pieter Kerremans* geeft een korte inleiding. De tweejaarlijkse sociaal-economische rapporten van de SERV bestaan telkens uit twee delen. In het eerste wordt Vlaanderen c.q. België op allerlei vlakken vergeleken met de omringende en een aantal andere landen, evenals enkele Europese topregio's. In het tweede worden onderwerpen die de sociale partners belangrijk vinden, diepgaander bestudeerd. Vorig jaar waren dat onder meer innovatie en indirecte werkgelegenheid. Wat in deze gedachtewisseling wordt gepresenteerd, is daarop gebouwd.

Het belang van innovatie voor de economische groei en dus voor de werkgelegenheid en het behoud van de welvaart is algemeen bekend. Dat innovatie ook meer en meer op de politieke agenda komt, vindt de spreker verheugend. Hij wijst op een aantal trends zoals de demografische ontwikkeling, de toenemende globalisering, de kennisintensivering en de snelheid van de technologische ontwikkeling. Op Europees niveau werd dit vertaald in de Lissabonstrategie, waarvan de doelstellingen op hun beurt in Vlaanderen werden vertaald in het Pact van Vilvoorde. Op grond van het studiewerk uit het vorige sociaal-economisch rapport formuleerden de sociale partners eind 2005 in consensus een aantal aanbevelingen, aan de hand waarvan het innovatiebeleid voortaan zal worden getoetst.

Daarnaast werd in het sociaal-economisch rapport 2005 ook een hoofdstuk gewijd aan een analysekader voor de berekening van indirecte werkgelegenheid in de Belgische bedrijfstakken. De methodologie die de SERV daarvoor uitwerkte, is gevalideerd door de Nationale Bank en door andere specialisten. De methode werd na de publicatie van het sociaal-economisch rapport toegepast op twintig sectoren. De sectorrapporten staan integraal op de website. Op grond van deze kennis en ervaring werd nog een algemeen rapport geschreven over indirecte werkgelegenheid, dat pas op 10 mei aan de SERV-raad werd voorgesteld en op deze gedachtewisseling wordt gepresenteerd in de commissie. De heer Kerremans benadrukt dat werkgelegenheid altijd al belangrijk was voor de SERV. Er wordt ook vaak gewezen op het belang van de indirecte werkgelegenheid en daarom vond de raad het tijd om die een keer te becijferen en er met een op te wijzen dat die positief of negatief kan zijn.

Aan het einde van zijn inleiding kondigt de spreker nog de onderwerpen aan die in het sociaal-economisch rapport van 2007 aan bod zullen komen. Het zijn: jongeren op de arbeidsmarkt, met specifieke aandacht voor doelgroepen zoals allochtone jongeren; globalisering en de evolutie van de binnenlandse directe en indirecte werkgelegenheid; werkbaar werk in Vlaanderen en Nederland; Vlaanderen en logistiek; benchmarking van wetgevingskwaliteit en administratieve lasten; ruimte voor ondernemerschap.

II.2. Toelichting door de heer Wim Knaepen over het innovatiebeleid

De heer *Wim Knaepen* geeft vervolgens een toelichting bij de aanbevelingen van de SERV over innovatie. De raad dringt aan op een versterking van het innovatiebeleid, gelet op de 'sense of urgency'. Halverwege het Lissabonproces blijkt immers dat zowel op Europees als op Vlaams niveau de ambitieuze doelstellingen moeilijk gerealiseerd raken. In Vlaanderen dalen sinds 2001 de uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling, ondanks het voornemen uit Lissabon om tegen 2010 drie procent van het bbp daaraan uit te geven.

In de aanbeveling wordt een waaier aan maatregelen en actielijnen voorgesteld om het innovatiesysteem performanter te maken en het innovatieklimaat te optimaliseren. Ten eerste pleit de raad voor speer-

puntvorming en excellentiegerichtheid, gebaseerd op het economische potentieel in Vlaanderen. Het gaat daarbij niet alleen om hoogtechnologische sectoren, want het is juist van belang om zoveel mogelijk sectoren in de innovatiebeweging mee te nemen.

Ten tweede moet aandacht uitgaan naar de ondersteuning van een performant innovatiesysteem. Daartoe is meer geld nodig voor onderzoek en ontwikkeling en moet ook beter ingespeeld worden op de Europese en federale hefboomen op dat terrein.

Ten derde moeten de zwakke punten in het innovatiesysteem aangepakt worden. In Vlaanderen worden innovatieve ideeën of onderzoeksresultaten onvoldoende omgezet in commerciële producten en diensten. De SERV stelt daarvoor een aantal remedies voor. Zo pleit hij voor een betere afstemming en samenwerking tussen de wetenschappelijke actoren en de bedrijfswereld. Er is ook behoefte aan een betere kennisdiffusie en meer netwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen. Verder moet meer aandacht worden besteed aan speerpuntvorming, met bijzondere doch niet exclusieve aandacht voor medium en geavanceerde hoogtechnologische sectoren. Ook ICT-investeringen verdienen meer aandacht. Het absorptievermogen van ondernemingen kan vergroot worden door opleiding en vorming, door de versterking van netwerkvorming en door het vergroten van de uitwisseling van personeelsleden. Ook meer en beter ondernemerschap is nodig. Het beleid kan de omgeving hiervoor ondersteunen door onderwijs en opleiding, toegang tot risicokapitaal, ruimte om te ondernemen en de uitbouw van reguleringsmanagement. Tot slot kan ook veel opgestoken worden van 'best practices' in het buitenland.

De vierde actielijn heeft betrekking op de creatie van een optimaal innovatieklimaat. Onderzoek en ontwikkeling en innovatie kunnen maar goed gedijen in Vlaanderen indien de overheid zorgt voor het onderhoud, de uitbouw en de optimalisering van de kennisinfrastructuur en daarvoor een gunstig klimaat creëert. Cruciale omgevingsaspecten zijn de aandacht voor menselijk kapitaal, de toegang tot risicokapitaal en de verdere uitbouw van reguleringsmanagement.

In de vijfde actielijn wordt gepleit voor de uitbouw van wetenschappelijke excellentiecentra, zodat in de universiteiten en hogescholen voldoende kritische massa ontstaat zowel inzake expertise als op financieel vlak.

De zesde actielijn streeft ernaar het innovatiesysteem open te stellen voor internationale samenwerking,

zowel door de Europese instrumenten beter te benutten als door de Vlaamse programma's voor die samenwerking open te stellen.

Tot slot pleit de SERV voor meer aandacht voor de milieu- en energiesector met het oog op duurzame ontwikkeling en eco-innovaties.

Naast deze eerste piste, de versterking van het innovatiebeleid, pleit de SERV ook voor de invoering van een horizontaal geïntegreerd innovatiebeleid. Dat houdt in dat in de toekomst innovatie integraal deel uitmaakt van het beleidskader van elk beleidsdomein. Tegelijk moet ook het innovatiebeleid zichzelf openstellen voor de brede maatschappelijke uitdagingen op economisch, sociaal, ecologisch en cultureel vlak. Om daartoe te kunnen komen is een strategische langetermijnvisie nodig. Daarvoor moet men duidelijk zicht hebben op de toekomstige behoeften en uitdagingen en met welk wetenschappelijk en economisch potentieel men die zal aanpakken. Keuzes maken is daarbij onvermijdelijk. De SERV meent dat het Pact van Vilvoorde vanwege zijn politiek-maatschappelijke betekenis een belangrijke inspiratiebron kan zijn.

Naast deze visie is er ook nood aan aangepaste structuren, instrumenten en financiële middelen. De Vlaamse Regering moet de verschillende maatregelen, initiatieven en instrumenten die binnen de uiteenlopende beleidsdomeinen worden gelanceerd, afstemmen en coördineren. Er is met andere woorden behoefte aan 'innovation governance'. Voor de raad is een innovatiebeleidsplan een optimaal instrument om de beleidsdomeinen horizontaal aan te sturen. Het is de beleidsvertaling van de strategische langetermijnvisie. De SERV formuleerde in april 2006 al een advies over het innovatiebeleidsplan van minister Moerman. De heer Knaepen wijst er nog op dat de financiële implicaties van de gemaakte keuzes duidelijk in kaart moeten worden gebracht. Naast aangepaste financiële structuren, instrumenten en middelen pleit de SERV voor kwantificeerbare doeleinden en permanente monitoring en evaluatie. De overheid moet indicatoren ontwikkelen om de evoluties en de impact van het beleid te meten. Dat maakt tijdige bijsturing mogelijk.

Tot slot vraagt de heer Knaepen aandacht voor het belang van de overheid als actieve actor. Alle beleidsdomeinen kunnen een bijdrage leveren door zelf innovatieve oplossingen aan te brengen of door de omstandigheden voor innovatie gunstig te beïnvloeden. Om die doelen te bereiken moet de overheid

zelf kennismanagement of strategische intelligentie opbouwen, wat de uitbouw van netwerken met sectorale kennisinstellingen of universiteiten vereist. De overheid kan ook optreden als innovatieve opdrachtgever of aanbesteder door om innovatieve oplossingen te vragen of nieuwe producten of diensten te bestellen. Zij kan ook de innovatieve aspecten opnemen in de reguleringsimpactanalyse, die een proces is van kennisopbouw waarbij de voor- en nadelen van regelgeving worden afgewogen tegen andere opties.

II.3. Toelichting door de heer Erwin Eysackers over de indirecte werkgelegenheid

De heer *Erwin Eysackers* gaat in op een onderzoek van de SERV in verband met werkgelegenheidscreatie, en in het bijzonder de impact van de indirecte werkgelegenheid.

Sinds ongeveer tien jaar wordt er in de industrie en in kapitaalintensieve marktdiensten gesteld dat er weliswaar relatief weinig nieuwe directe werkgelegenheid wordt gecreëerd, maar wel indirecte werkgelegenheid via jobs in andere bedrijfstakken.

Na het jaar 2000 is de bezorgdheid gegroeid bij de sociale partners dat de economische groei niet voldoende zou worden vertaald in jobs.

In deze studie werd volgens de heer Eysackers nagegaan of die stelling klopt, en of indirecte werkgelegenheid een fictie is.

Hij onderstreept dat het onderzoek geen resultaat is van 'hocus-pocus'. Het heeft een stevige basis. Er wordt uitgegaan van de nationale en regionale rekeningen. De studie blijft binnen het framework dat bewaakt wordt door Eurostat. De SERV heeft zelf geen enquêtes uitgevoerd, maar heeft zich gebaseerd op deze bestaande gegevens. Het nadeel hiervan is wel dat op sommige zaken niet nader kon worden ingegaan.

In het rapport komen drie vragen aan bod. Ten eerste: klopt het dat sinds 1995 economische groei niet meer vertaald wordt in jobcreatie?

Ten tweede: wat is de economische motor? Door welke mechanismen komt jobcreatie tot stand? De spreker onderstreept dat hij daarop vandaag niet zal ingaan.

Ten derde: hoe groot is de indirecte werkgelegenheid? Wat is er de betekenis van op de huidige arbeidsmarkt?

Het verband tussen economische groei en werkgelegenheid kan als volgt samengevat worden.

De industrie en een aantal marktdiensten ondergaan een ernstige erosie van de werkgelegenheid. Dat is niet hetzelfde als delocalisatie. Het betekent evenmin dat de productie helemaal zou zijn verdwenen.

Een tweede tendens is dat de overheid en de niet-marktdiensten – dit wil zeggen diensten die tot stand komen door subsidies van de overheid, zoals cultuur en gezondheidszorg – na 2000 steeds belangrijker worden voor de creatie van werkgelegenheid.

Een en ander kan volgens de heer Eysackers het best geïllustreerd worden aan de hand van de arbeidsintensiteit. Een omzet van een miljoen euro creëerde in de industrie in 1995 gemiddeld tewerkstelling voor 4,6 personen. In 2004 worden er nog 3,4 personen mee tewerkgesteld in de industrie.

Bij de diensten zijn de ontwikkelingen meer divers. Dat heeft te maken met de heterogeniteit van deze sector. In 1995 werd er in de sector van handel en transport iets minder dan tien personen tewerkgesteld bij een omzet van een miljoen euro. In 2004 gaat het om een kleine acht personen. Deze cijfers geven wel een enigszins vertekend beeld. Onder meer Belgacom, de NMBS en De Post zitten mee in de cijfers. Deze bedrijven zijn vandaag veel meer marktgebonden dan in 1995.

Bij de financiële en zakelijke diensten zitten niet alleen kapitaalsintensieve bedrijven zoals de banken, maar ook bijvoorbeeld de interimkantoren. Deze laatste sector is vanaf 1995 sterk gegroeid. Het aantal personen dat daar tewerkgesteld wordt in relatie tot de omzet, is min of meer gelijk gebleven.

In de sector van de overheid en de niet-marktdiensten, is de relatieve jobcreatie veel groter. Bovendien verschilt de evolutie er van die in andere sectoren zoals de industrie en sommige kapitaalsintensieve marktdiensten.

In het rapport wordt telkens uitgegaan van Belgische cijfers, maar wordt een en ander ook vertaald voor Vlaanderen.

In vergelijking met andere gewesten doet Vlaanderen het over het algemeen goed. De economische groei in Vlaanderen vertaalt zich echter relatief gezien niet zo goed in de creatie van werkgelegenheid. Een en ander heeft voor een stuk te maken met de economische structuur. Een groot deel van de industrie bevindt zich in Vlaanderen. De industrie wordt minder arbeidsintensief, ondanks de hoge productiviteit.

Na het jaar 2000 gebeurt de werkgelegenheidscreatie in Vlaanderen in belangrijke mate in niet-marktdiensten. Dat was al langer het geval in de andere gewesten.

Tussen 1990 en 1995 is het aantal werkzame personen in de industrie in België er met 4 percent op achteruit gegaan. In de sector van de financiële en zakelijke dienstverlening was er daarentegen een belangrijke groei. Dat had onder andere te maken met de technologieboom. Ook de niet-marktdiensten groeiden aanzienlijk. Vlaanderen blijkt in alle sectoren voor dezelfde periode systematisch beter te scoren dan het Belgische gemiddelde.

In de periode van 2000 tot 2004 is werkzaamheidsgraad in de industrie er in België nog verder op achteruit gegaan. Er blijft een groei bestaan in de sector van de financiële en zakelijke dienstverlening. Hetzelfde geldt voor de niet-marktsectoren. Vlaanderen blijkt het in deze periode niet langer systematisch beter te doen dan het overeenkomstige Belgische cijfer. Er is dus sprake van een verschuiving, die een verdere analyse vergt.

Al bij al blijkt er een steeds kleinere samenhang te bestaan tussen economische groei en werkgelegenheidscreatie in de industrie en bij de marktdiensten. Deze trend lijkt zich te versterken. Het gaat niet om een louter conjuncturele evolutie. Anderzijds ontsnappen niet-marktdiensten deels aan deze evolutie. De arbeidsintensiteit wordt er minder door aangetaast. Niet-marktdiensten worden relatief gezien steeds belangrijker voor de creatie van werkgelegenheid.

De heer Eysackers wijst erop dat de tweede vraag die in het rapport aan bod komt ingaat op de vraag hoeveel jobs er gecreëerd worden door de export, door de finale vraag van huishoudens, door de finale vraag van de overheid enzovoort.

De spreker gaat enkel in op de jobs die gecreëerd worden door het zogenaamde intermediaire verbruik, wat omschreven wordt als indirecte werkgelegenheid.

Het gaat om leveringen van bedrijven aan andere bedrijven. Een bedrijf bestelt bij een ander bedrijf in het binnenland. Dat zorgt indirect voor werkgelegenheid. De vraag die gesteld werd was hoeveel personen er bij het hele productieproces betrokken werden, eerder dan hoeveel personen er op de payroll van een bepaalde bedrijfstak staan.

In 2000 werkten er 681.900 personen in de industrie. De industrie was tegelijk goed voor 388.000 jobs in andere (binnenlandse) bedrijfstakken. Dit is een aanzienlijk aandeel. Uiteraard moet er omgekeerd ook rekening gehouden worden met het feit dat 118.000 jobs in de industrie gecreëerd worden door andere (binnenlandse) bedrijfstakken. In het totaal is de industrie op deze wijze goed voor ongeveer 950.000 jobs. Dit is bijna een op vier van de jobs in België. De indirecte werkgelegenheid blijkt dus aanzienlijk te zijn.

In de sector van handel en transport is er een dubbele beweging: ze creëert een indirecte werkgelegenheid van ongeveer 240.000 jobs, maar tegelijk is een ongeveer even groot deel van de werkgelegenheid in deze sector afkomstig van andere (binnenlandse) bedrijfstakken.

In de sector van de financiële en de zakelijke diensten werken ongeveer 710.300 personen. De sector creëert een indirecte werkgelegenheid van ongeveer 100.000 jobs. Ongeveer de helft van de totale tewerkstelling in deze sector is echter toe te schrijven aan andere bedrijfstakken. De sector is vooral afhankelijk van bestellingen in de industrie. Dit geldt bijvoorbeeld voor de interimarbeid.

In de periode van 1995 tot 2000 verliest de industrie ongeveer 24.000 eenheden aan werkgelegenheid. Anderzijds wordt er in deze periode voor een veel groter aantal arbeidsplaatsen gezorgd in andere bedrijfstakken. In het totaal zijn er dus netto meer personen bij het industriële productieproces betrokken dan in 1995.

De sector van financiële en zakelijke diensten blijft in deze periode de grootste groeier inzake werkgelegenheid, ook als rekening wordt gehouden met indirecte werkgelegenheid.

De motor van werkgelegenheidscreatie blijft dus de sector van financiële en zakelijke diensten.

Een en ander kan als volgt samengevat worden.

Ten eerste: indirecte werkgelegenheid is belangrijk.

Ten tweede: de industrie creëert meer indirecte werkgelegenheid dan dat ze zelf aan directe werkgelegenheid verliest.

Ten derde: de sector van handel en transport verschuift van diensten voor huishoudens naar industriële toeleveranciers.

Ten slotte: ook als rekening wordt gehouden met de indirecte werkgelegenheid, groeit de sector van de financiële en zakelijke diensten het sterkst.

De heer Eysackers pleit voor voorzichtigheid bij de interpretatie van de cijfers voor de periode na 2000. Niet alle gegevens zijn immers voorhanden. Voor deze periode bestaat er bijvoorbeeld geen duidelijkheid over of producten die in België geconsumeerd worden afkomstig zijn uit het binnen- of het buitenland. Wel zijn de grote lijnen duidelijk. De netto-jobcreatie bij de marktdiensten is veel kleiner dan het werkgelegenheidsverlies in de industrie. De werkgelegenheidscreatie bij het industriële productieproces gaat dus aanzienlijk achteruit, ook als rekening gehouden wordt met de indirecte werkgelegenheid.

Al bij al blijkt dus dat economische groei wel degelijk jobs creëert, maar wel vooral indirect. Na het jaar 2000 wordt dit verband wel losser. Industrie en marktdiensten zijn ook in de toekomst nodig. Zij blijven de motoren van de economische ontwikkeling en van de innovatie.

Vlaanderen is kwetsbaar. Ongeveer 70 percent van de industrie is immers in Vlaanderen gevestigd. Vlaanderen blijkt zijn economische groei minder gemakkelijk om te zetten in werkgelegenheid. Dit is geen gevolg van inefficiëntie, maar heeft deels te maken met de structuur van de economie. Er is een gezamenlijk engagement vereist van de overheid en de sociale partners om deze uitdaging aan te gaan.

II.4. Discussie

De heer *John Vrancken* vraagt wat de verklaring is waarom er ondanks de economische groei in de industrie en de marktdiensten geen bijkomende werkgelegenheid wordt gecreëerd. Heeft dit te maken met het feit dat de industrie bepaalde activiteiten uitbestedt in externe diensten? De automobiellindustrie geeft bijvoorbeeld nogal wat zaken in onderaanneming.

De overheid speelt een steeds grotere rol, omdat vooral bij de niet-marktgebonden diensten de werkgelegenheid stijgt. De spreker wil weten of de SERV dit een gezonde evolutie vindt. Is er geen sprake van een etatisering van de werkgelegenheid?

De heer *Jan Laurys* vraagt in welke mate de daling van de indirecte tewerkstelling in de industrie te maken heeft met een stijging van de productiviteit.

De heer Laurys hoort soms wel eens dat er in de social-profitsector nog minder productief wordt gewerkt. Betekent dit dat er zich in de toekomst mogelijk een soortgelijke evolutie zal voordoen in deze sector als in de marktgebonden sectoren?

Het is volgens de heer Laurys jammer dat er geen cijfers beschikbaar zijn voor de periode na 2000.

De spreker benadrukt dat de analyse van de SERV een macro-economische benadering is. Als een bedrijf afbouwt, hebben de personeelsleden hieraan weinig boodschap.

CD&V heeft er steeds op gewezen dat de arbeidsmarkt dynamisch is. Hoe meer mensen er op de arbeidsmarkt komen, hoe meer de werkgelegenheid zal groeien. De tewerkstelling van meer ouderen zal niet noodzakelijk leiden tot een verdringing van de jongeren. Wel integendeel. Kunnen er in dit verband conclusies worden getrokken uit het onderzoek?

De heer Laurys herinnert zich dat in het rapport-Sleuwaeghen van enkele jaren geleden werd aanbevolen om de nadruk te leggen op hightech. Het verwijt was toen dat Vlaanderen te veel in de mediumbranche bleef hangen. De SERV beveelt nu aan om ons daar juist wel op toe te leggen. Is dat niet tegenstrijdig?

De spreker stelt zich vragen bij de rol van de overheid. Hij vraagt of het viWTA een aanzet is tot kennisvergarig voor het parlement.

De heer *Koen Van den Heuvel* merkt op dat op elke slak zout wordt gelegd. Het rapport heeft de verdienste om een volledig beeld te geven. Anderzijds blijft de spreker echter op zijn honger zitten. Hij pleit voor speerpuntvorming en een verticale benadering. In een recent OESO-rapport wordt erop gewezen dat de overheidsmiddelen schaars zijn, zodat de overheid niet in alle sectoren overal op kan mikken. In het rap-

port wordt er geen richting aangegeven. Er worden geen keuzes gemaakt.

De heer Van den Heuvel wijst erop dat er een blijvende discussie bestaat tussen productiviteits- en werkgelegenheidscreatie. Op langere termijn staat West-Europa voor de uitdaging om de productiviteit te stimuleren, om de economische groei te vrijwaren. Dit geldt vooral voor de overheid. Op deze wijze kan de demografische achteruitgang worden opgevangen.

Volgens de heer Van den Heuvel kan de studie diegenen van antwoord dienen, die zeggen de industrie niet langer nodig te hebben. Het beleid moet daar rekening mee houden. De industrie is een motor van werkgelegenheid en van spin-offs voor de brede economie.

De heer *Freddy Van Gaever* merkt op dat hij de laatste twee jaar overstelpt wordt door tabellen. Hij stelt vast dat er te weinig werk is, maar dat er anderzijds in het buitenland op zoek moet worden gegaan naar werknemers voor knelpuntberoepen.

De spreker vraagt of het niet nuttig zou zijn om in Vlaanderen te werken met één enkele dienst voor werkgelegenheid, in plaats van de tientallen diensten die momenteel bestaan. Het bestaande systeem werkt niet. Het is duur, en toch groeit het aantal werklozen.

De heer *Jos Stassen* wijst erop dat de opeenvolgende regeerakkoorden steeds de nadruk hebben gelegd op innovatie. Ook de sociale partners hebben steeds het belang van innovatie onderstreept voor de creatie van jobs.

De heer Stassen zegt dat er steeds opnieuw een opsomming kan worden gegeven van mogelijke acties. De vraag rijst echter er op een bepaald ogenblik geen keuzes moeten worden gemaakt. De spreker geeft in dit verband een voorbeeld. De Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen heeft toen de zware industrie in moeilijkheden kwam, een keuze gemaakt voor ecologische, duurzame investeringen in energie.

Die deelstaat is toch vergelijkbaar met Vlaanderen qua grootte en qua gewicht van de industrie. Volgens bepaalde rapporten zijn er op die manier 20.000 duurzame jobs gecreëerd. De stad Freiburg heeft dat heel sterk doorgetrokken: in haar openbaarvervoerbeleid, fietspadenbeleid, woningbeleid. Dat heeft een

hele industrie teweeggebracht. Als er vandaag windmolens gebouwd worden langs de autosnelwegen, is dat door Duitse bedrijven, eventueel met toelevering van Hansen Transmissions uit Edegem en Lommel.

De heer Stassen vraagt of Vlaanderen niet ook die keuze moet maken en een speerpunt naar voor schuiven. Het kan meer aandacht vestigen op duurzame ontwikkeling – waar hij voor pleit – maar het kan ook voor andere sectoren kiezen. Stel dat Vlaanderen een keuze maakt, wat zijn dan de risico's en de algemene voordelen?

Volgens de heer Stassen heeft het SERV-rapport Groen! weer ideologische munitie gegeven. Die partij heeft altijd gezegd dat er geen rechtsreeks verband is tussen economische groei en werkgelegenheid: alleen selectieve groei creëert werkgelegenheid. Wat de SERV vandaag op tafel legt, onderbouwt deze stelling. Heeft men ooit niet eens gezegd dat men in de industrie minstens drie of vier procent economische groei nodig heeft voor een ernstige groei in de directe en indirecte industriële tewerkstelling? Geldt die stelling nog altijd of is dat cijfer inmiddels opgetrokken?

De heer Stassen wil tot slot weten hoe het komt dat men in de niet-marktconforme diensten meer moet investeren om een gelijk aantal jobs te creëren. Het aandeel van de overheidsinvesteringen in dat soort diensten is de jongste jaren nochtans toegenomen. Is er een plafond aan het effect van die investeringen?

De heer *André Van Nieuwkerke* stelt dat het productieproces ten minste stabiel zou moeten blijven. Maar bepaalde bedrijven starten geen productieproces als ze op wereldniveau niet tot de beste drie kunnen gaan behoren. Ze hebben daarvoor wel aan onderzoek en ontwikkeling gedaan en hebben dus concepten, plannen en producten die misschien in Europa wel zouden kunnen geproduceerd worden en van daaruit geëxporteerd. Wordt het aanwezige potentieel wel voldoende gebruikt? Dat is toch ook belangrijk voor de tewerkstelling.

Anderzijds komt er met de globalisering enorm veel op ons af. De heer Van Nieuwkerke houdt zijn hart vast voor de autoassemblage. In West-Europa is de markt immers verzadigd. Antwerpen en vooral Zeebrugge voeren auto's uit. Maar met de tijd zal Zeebrugge een invoerhaven van auto's worden. De fabrikanten zullen immers liever gaan produceren op continenten waar nog niet iedereen een auto

heeft, bijvoorbeeld in Zuid-Amerika, China of Oost-Europa. De heer Van Nieuwkerke vraagt zich af hoe Vlaanderen zich daarop moet voorbereiden, om de werkgelegenheid hier toch ten minste stabiel te houden.

De heer *Jan Peumans* feliciteert de SERV met alle gegevens die hij verstrekt. Maar hoe moet het beleid omgaan met zijn adviezen, bijvoorbeeld voor het optimale gebruik van Europese en federale hefboomen? De SERV pleit terecht voor een gestructureerd overleg tussen de Vlaamse en de federale overheid, zodat optimaal kan ingespeeld worden op de O&O- en innovatiekarakteristieken en -behoeften van de Vlaamse economie. Bestaat dat overleg op dit ogenblik dan niet? De heer Peumans stelt ook vast dat bijvoorbeeld het interministerieel comité voor Mobiliteit niet samenkomt.

De SERV heeft het over de overheid als actor in het kader van het innovatiebeleid. De ondernemingen hebben daar toch net zo goed een taak in. Maar hoe implementeer je dat? En aan de hand van welke indicatoren toetst de SERV of de overheid zijn adviezen opvolgt en of er inderdaad vooruitgang wordt geboekt?

De heer *Stassen* vindt de opmerking van collega Peumans pertinent. Als keuzes aanbevolen of gemaakt worden in het strategische innovatiebeleid, moeten die inderdaad opgevolgd worden. Anders dreigt men de aanbevelingen telkens opnieuw te moeten herhalen.

De heer *Peumans* geeft meteen nog een voorbeeld: de ondernemersconferentie van 2004. De rapportering daarover houdt op eind 2004, zo blijkt uit de website van de Vlaamse Gemeenschap. Voorbeeldiger is het Limburgplan waarvoor werd afgesproken om regelmatig te rapporteren over wat wanneer gerealiseerd is en welke minister verantwoordelijk is voor dat aspect. Het is volgens het lid een kwestie van geloofwaardigheid. De heer Peumans herinnert er ook aan dat de minister het – verdeelde – advies van de SERV over de winwinlening niet opvolgde. Het lid pleit ervoor dat in een dergelijk geval een minister duidelijk moet aangeven wat hij met een advies doet. Dat zou verplicht moeten zijn.

De heer *Pieter Kerremans* wijst erop dat de SERV een overlegorgaan is van de sociale partners en dat de voorstellen die hier besproken worden, uitgaan van een consensus van die sociale partners. Hij kan dus

niets zeggen over dingen die zij niet in adviezen of beleidsaanbevelingen hebben opgenomen. Er is ook een groot verschil tussen een beleidsaanbeveling en een advies. Een advies wordt aan de SERV gevraagd en moet binnen een gestelde termijn – een maand – worden afgeleverd; aanbevelingen gaan uit van een eigen initiatief en daar kan de SERV zijn tijd voor nemen. Dat is ook gebeurd voor de innovatieaanbevelingen.

De sociale partners hebben die aanbevelingen bewust heel breed gehouden omdat ze een volledig beleidskader voor de volgende jaren betreffen. Vandaar ook het evenwicht tussen het horizontale, geïntegreerde en het verticale, gerichte beleid. Voor de SERV is innovatie niet alleen dat wat gesubsidieerd wordt. Het verticale beleid zal, jaar na jaar, keuzes moeten maken op basis van begrotingen. Maar een duidelijke boodschap in het horizontale is ook dat innovatie dat ruim overstijgt: innovatie moet ook inspelen op mentaliteit of structuren en dat moet niet altijd geld kosten. Innovatie moet een geïntegreerd deel van elke beleidsbeslissing uitmaken, ook in de welzijns- en de gezondheidssector. De sociale partners spreken er zich niet over uit of dat haaks staat op het kiezen voor bepaalde (deel)sectoren. Het Vlaams economisch weefsel is nu eenmaal erg divers, en dat bemoeilijkt het maken van keuzes. In landen als Finland is de communicatie-industrie van oudsher erg belangrijk en daar is de keuze dus veel gemakkelijker. Maar dat is op lange termijn misschien wel de achillespees van zo'n industrie. Misschien gaan de sociale partners in Vlaanderen meer mee moeten helpen denken over het maken van keuzes. Maar de spreker kan daar in hun naam geen aanzet toe geven.

Volgens de heer Kerremans zijn de ondernemingen en de instellingen, zowel in de industrie als in de welzijns- of gezondheidssector, de motoren van de innovatie en is het aan de overheid een gunstig omgevingskader te scheppen.

De heer Kerremans wijst op het Pact van Vilvoorde. Daarvoor werden door de overheid en de SERV wel degelijk indicatoren opgesteld met het oog op de opvolging. Maar de informatie voor de opvolging zelf moet natuurlijk uit de diverse administraties komen. De SERV attendeert de Vlaamse Regering daar geregeld op. De spreker wijst er wel op dat die opvolging zich enigszins op een macroniveau afspeelt. Het gaat over de globale positionering van Vlaanderen over een hele periode. Ook de sociaal-economische rapporten werken op die manier. Meer gefocuste opvol-

ging van concrete aanbevelingen gebeurt inderdaad niet altijd, maar er worden wel telkens afspraken gemaakt met de Vlaamse Regering of de betrokken minister over de opvolging. Bepaalde aspecten van innovatie zijn ook moeilijk meetbaar. Innovatie zelf wordt al uiteenlopend gedefinieerd. Maar iedereen is er nu wel van overtuigd dat wie niet innoveert na een tijd wegzakt in zijn sector. En dat is wel meetbaar. Voor de oorzaken ligt het moeilijker. De SERV is in elk geval voorstander van een betere opvolging, maar het is uiteindelijk aan de politiek om keuzes te maken en te bepalen wat hij met de aanbevelingen van de raad doet.

In het nieuwe decreet over de strategische adviesraden staat iets over de opvolging van adviezen, maar de tekst is nu in heroverweging. Men wil juridische problemen met de motivering vermijden. Minstens moet de Vlaamse Regering de moeite doen voor feedback te zorgen, dus ook uitleggen waarom men een advies niet navolgt.

De heer Kerremans gaat vervolgens in op de vragen over het rapport indirecte werkgelegenheid. Hij wijst er om te beginnen op dat het een rapport is, en nog geen beleidsaanbeveling. Belangrijk is wel dat nu de sterke aanwezigheid van indirecte werkgelegenheid vanuit de industrie zwart op wit kan worden aangetoond. Maar de beleidsconclusies zijn er nog niet. De toekomst valt vooralsnog niet te voorspellen. De spreker waarschuwt voor onnodig pessimisme. Het is niet zeker dat de trends van de laatste jaren voortgezet worden in de toekomst. Het is aan de sociale partners om de vrees om te zetten in nieuwe hoop. De spreker belooft dat de SERV in elk geval zal bijdragen aan de vertaling van de vaststellingen in een goed beleid, al zal het niet gemakkelijk zijn. De sociale partners spraken zich er nog niet over uit.

De overheidsinitiatieven inzake werkgelegenheid zijn inderdaad zeer divers en de heer Kerremans is er niet van overtuigd dat centralisering zo'n goede zaak zou zijn. Er zijn wel tendensen naar centralisering vast te stellen, met het oog op efficiëntie. De VDAB, die inzake bemiddeling steeds performanter is, heeft er nu bijvoorbeeld ook de bemiddeling voor het VFSIPH bij gekregen. Ook de oprichting van subsidieagentenschappen gaat in die richting. Maar de maatregelen inzake tewerkstelling van doelgroepen of inzake subsidiëring van gezondheids- of welzijnsinstellingen – die niet direct op tewerkstelling zijn gericht – op één leest te gaan schoeien, is voor de spreker te verregaand.

De heer *Wim Knaepen* antwoordt dat in het Sociaal-economisch rapport Vlaanderen 2005 een afzonderlijk hoofdstuk is gewijd aan de positie van de medium technologische en hoogtechnologische sectoren in het Vlaams economisch weefsel en de export. Er zijn raakvlakken tussen deze studie en de studie van professor Sleuwaegen over het concurrentievermogen van de Vlaamse economie. Vlaanderen is vooral laagtechnologisch georiënteerd. De laagtechnologische sector houdt zich bezig met procesinnovatie om de kosten te beheersen. Hij maakt gebruik van kennis die gemakkelijk geïmiteerd kan worden. Concurrenieren op basis van prijs wordt steeds moeilijker. De spreker pleit daarom voor meer aandacht voor hoogtechnologische sectoren of speerpuntvorming in de hoogtechnologische sector. Op deze manier zal Vlaanderen er gemakkelijker in slagen om zijn kennis te verankeren.

De SERV heeft geen prioriteiten naar voren geschoven. De spreker verwijst naar een project van de Vlaamse Raad Wetenschapsbeleid (VRWB). De VRWB werkt aan een technologische analyse van het Vlaamse economische weefsel. Op basis daarvan zal de VRWB voor een aantal sectoren prioriteiten naar voren schuiven.

Voor wat monitoring betreft, verwijst de spreker ook naar de VRWB. De VRWB volgt het Innovatiepact aan de hand van enkele indicatoren. Het innovatiebeleidsplan van minister Moerman bepaalt dat de Vlaamse Regering elk jaar in mei een rapport zal ontvangen over de uitvoering van het innovatiebeleidsplan en over het innovatieprofiel van Vlaanderen.

De heer *Erwin Eysackers* omschrijft dit rapport als 'facts and figures'. Het biedt een antwoord op de vraag: waarover beschikken we vandaag? Het vertrekt vanuit de vraag of er iets ernstig aan de hand is. Het rapport maakt deel uit van een traject: eerst wordt de toestand geanalyseerd, vervolgens worden samen met de sociale partners conclusies getrokken om ten slotte het beleid te adviseren.

Het rapport maakt geen keuze tussen economische groei of productiviteitsgroei enerzijds en bijkomende banen anderzijds. Het rapport ziet geen tegenstelling tussen beide. Het rapport gaat uit van de vraag of we beide aspecten nog in handen hebben. Het rapport is gebaseerd op de beschikbare cijfers. De huidige trend is niet positief, maar dat betekent niet dat een onomkeerbare neergang is ingezet.

Alle studies over de voorbije tien jaren komen steeds op hetzelfde neer: globalisering en uitbesteding. Globalisering betekent dat het productieproces internationaal georganiseerd is. De vraag is welke positie Vlaanderen daarin wil innemen. Communicatie en vervoer worden steeds goedkoper. Uitbesteding is een tweede trend die niemand kan betwisten. Deze trend zal zich doorzetten. Doet de overheid er goed aan om banen te creëren in de niet-marktdiensten? De spreker stelt alleen een normale en logische evolutie vast. Er is geen link tussen de twee trends.

De arbeidsintensiteit daalt om twee belangrijke redenen. Als de economie productiever wordt, zijn minder mensen nodig. De tweede reden is het zogenaamde intermediaire verbruik: bedrijven beslissen zaken aan te kopen in plaats van die zelf te produceren.

Voor de industrie is de arbeidsproductiviteit in de periode 1995-2004 met 32 percent gestegen. Het intermediaire verbruik stijgt in dezelfde periode met 36 percent. In alle bedrijfstakken is het intermediaire verbruik sterker gestegen dan de arbeidsproductiviteit. Er is één uitzondering: de niet-marktdiensten inclusief de gezondheidszorg.

Arbeidsproductiviteitsstijging is dus belangrijk maar verklaart niet de nog altijd zeer aanzienlijke daling van onze arbeidsintensiteit. Bedrijven kopen veel meer zaken elders dan dat ze zelf willen doen.

Men heeft aanbods- en gebruikstabellen nodig. De meest recente tabellen dateren van 2000. Er zijn er ook al van 2002 maar die zijn nog maar zes weken oud. De kalender wordt vastgelegd door Eurostat. Het zou fout zijn om die cijfers te extrapoleren.

De heer Eysackers verklaart dat de SERV een apart rapport heeft gemaakt over de social profit, met name over gezondheidszorg, welzijn en diergeneeskunde in de brede zin van het woord. Daar komt een zeer aanzienlijke werkgelegenheidscreatie tot stand, van tienduizenden jobs per jaar in België. Meer dan vijftig percent van de jobs die vandaag gecreëerd worden, situeren zich in die sector. De spreker gaat niet verder in op mogelijke verklaringen van dit fenomeen.

Op de vraag van de heer *Stassen* hoeveel percent groei er nodig is om het aantal jobs te behouden, antwoordt de heer *Eysackers* dat de Nationale Bank dat soort cijfers publiceert, weliswaar altijd teruggrijpend naar het verleden. In zijn studies doet de SERV dat soort zaken niet, omdat de werkelijkheid complexer

in elkaar zit. Er kunnen richtcijfers gemaakt worden maar daar mag niet alles op gebaseerd worden.

De heer *Stassen* preciseert dat zijn vraag vooral op de niet-marktconforme diensten gericht was: daar blijkt dat de overheid iets meer moet investeren om het zelfde aantal jobs te kunnen blijven creëren. Gaat die tendens zich doorzetten?

Volgens de heer *Eysackers* zal de arbeidsintensiteit in de toekomst dalen. In een internationale economie zullen de kosten bepalen wat waar zal worden geproduceerd, en dan zal de algemene trend wel negatief zijn. Dat is ook normaal in een wereld die per definitie veel productiever moet worden. Daar zijn overigens geen dramatische consequenties aan te verbinden, dat is eigenlijk al vijftig jaar zo. Er zit geen 'point of no return' aan te komen, alleen moet het beleid die uitdaging onder ogen durven zien.

Voor de SERV is het heel gevaarlijk om te stellen dat Vlaanderen in de wereldeconomie een potentieel mist, zoals de heer Van Nieuwkerke suggereerde. Volgens de heer Eysackers is men eigenlijk niet goed in staat om dat allemaal in kaart te brengen op micro-economisch vlak. Een aantal zaken gaan ongetwijfeld wat fout: elk proces zal wel beter kunnen. Maar op basis van de beschikbare gegevens kan de spreker niet stellen dat er een potentie wordt gemist.

De verslaggevers,

De voorzitter,

Jan LAURYS
Jan PEUMANS

Trees
MERCKX-VAN GOEY